

фак-та за 1973 год. – Свердловск : Изд-во Свердловского юрид. ин-та, 1974. – С. 25–29.

3. Советское государственное строительство и право : курс лекций / [Г. В. Атаманчук и др.]. – 2-е изд., перераб. и доп.. – М. : Мысль, 1986. – 365 с.

4. Златопольский Д. Л. Государственное устройство СССР / Д. Л. Златопольский. – М. : Госюриздат, 1960. – 300 с.

5. Черниченко С. В. К вопросу о значении гражданства в современном международном праве / С. В. Черниченко // Вестник МГУ. Серия Х. Право. – 1963. – № 3. – С. 55–60.

6. Шкумбатюк К. Гармонізація законодавства України про громадянство з міжнародним правом у контексті європейської інтеграції / К. Шкумбатюк // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. – 2000. – № 2. – С. 269–273.

7. Закон України "Про ратифікацію Європейської конвенції про громадянство" від 20 вересня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 45. – Ст. 437.

8. Рекомендательный законодательный акт «О согласованных принципах регулирования гражданства» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://docs.cntd.ru/document/901930781>.

9. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

10. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. № 2235-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАТТІ 23 КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ІНВАЛІДІВ ОСОБАМИ З ВАДАМИ ПСИХО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Філіпська Наталія Олександрівна
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри конституційного
і міжнародного права факультету № 4
Харківського національного
університету внутрішніх справ.
e-mail: totuchana@yahoo.com

Ключові слова: особи з обмеженими можливостями, підстатуси, дієздатність, опіка, піклування, система «підтриманого прийняття рішення».

Україна, як європейська демократична країна, взяла на себе значні

зобов'язання щодо створення умов для реалізації всього спектру прав і свобод людини. Особливо актуально це для визнання, закріплення та реалізації прав осіб, які мають спеціальний статус, зокрема, осіб з обмеженими можливостями. Однак, незважаючи на зусилля держави, проблема у цій сфері, на жаль, і досі залишається та потребують визначення шляхів вирішення.

У сучасному суспільстві проблема дотримання прав і свобод осіб з обмеженими можливостями є вкрай актуальною та обговорюваною як науковцями, політиками, так і представниками недержавних громадських організації та громадянами. Одним із основних міжнародних документів є Конвенція про права інвалідів, прийнята ООН у 2006 році та ратифікована Україною у 2009 році, яка гарантує зазначеній категорії осіб весь спектр прав і свобод. Проголошена рівність прав і свобод стосується і права на шлюб, створення сім'ї та народження дітей, закріплена у статті 23 Конвенції «Повага дому та сім'ї». Йдеться про необхідність вживання заходів з боку держави з метою усунення дискримінації щодо осіб з обмеженими можливостями у всіх питаннях щодо шлюбу, сім'ї, батьківства, материнства та особистих відносин. Тут же визнається і право на вільне та відповідальне прийняття рішення про кількість дітей та інтервалу між їх народженням, на доступ до інформації, яка відповідає віку, щодо репродуктивної поведінки та планування сім'ї [1]. Справедливість дотримання та надання можливості реалізації всіх зазначених вище прав та свобод для даної категорії осіб не викликає сумніву. Але вбачається доцільним розглянути можливість втілення вимог ст. 23 Конвенції про права інвалідів, враховуючи спеціальний конституційно-правовий статус осіб з обмеженими можливостями.

Дослідження деяких питань правового статусу осіб з обмеженими можливостями дає підстави говорити про наявність особливостей та розрізень всередині самого спеціального статусу даної категорії осіб, які їм притаманні. Нами запропоновано поділити спеціальний правовий статус повнолітніх осіб з обмеженими можливостями на підстатуси, які відповідають їх фактичним можливостям щодо реалізації своїх прав та свобод залежно від характеру обмежень. Так, ми виділили 6 підстатусів: 1) особи, які мають незначні вади здоров'я, але мають статусу та групи інвалідності; 2) особи з порушеннями здоров'я фізичного характеру, які не пов'язані з порушеннями психо-інтелектуальної сфери та ураженням опорно-рухового апарату; 3) особи, захворювання яких не торкаються психо-інтелектуальної сфери, однак негативно вплинули на опорно-рухові функції організму; 4) особи з порушеннями сенсорних функцій організму (порушення зору та слуху); 5) особи, які страждають на розлади психо-інтелектуального характеру, однак без обмежень фізичного характеру, моторних функцій організму; 6) особи з порушеннями здоров'я комплексного характеру – як психо-інтелектуального, так і фізичного

здоров'я [2, с. 84-85].

Аналізуючи можливості (як правову категорію) зазначених підкатегорій, можна стверджувати, що, наприклад, особи, віднесені нами до підкатегорій 5 та 6, як правило, мають обмежену дієздатність або позбавлені неї у судовому порядку та їм призначений опікун або піклувальник, в той час як особи 1-4 підкатегорій можуть самостійно або за допомогою третіх осіб реалізовувати свої права, свободи та інтереси, повністю їх усвідомлюючи. Така ситуація може значно ускладнювати/унеможливити прийняття особою можливостями 5 та 6 підкатегорії самостійного відповідального рішення щодо укладення шлюбу, народження дітей та їх кількості, згідно ст. 23 Конвенції через обмеження вольового характеру, нездатність (або обмежену здатність) усвідомлювати своїх дій, дій інших осіб та їх наслідки.

Виходячи з положень національного законодавства у сфері сімейного права (п. 2 ст. 24 та п. 3 ст. 39 Сімейного кодексу України), є думка, що існує досить значна різниця у фактичних можливостях реалізації свого права на створення сім'ї особами, віднесеними нами до 1-4 підкатегорій, які мають як юридичну, так і фактичну можливість створити сім'ю, та особами 5-6 підкатегорій, які, як правило, визнані недієздатними або обмежено дієздатними та такої фактичної та юридичної можливості не мають. Акцентуємо, що це стосується лише умов реєстрації цивільного шлюбу. Наряду з цим, у суспільстві розповсюджене таке явище, як шлюб фактичний, тобто не зареєстрований в органах державної реєстрації актів цивільного стану.

У цивільному та сімейному законодавстві України створення сім'ї передбачає вільну згоду осіб, усвідомлення ними своїх прав, обов'язків та можливості настанні відповідальності за їх порушення (невиконання) [3; 4]. Саме це є підставою для неможливості укладення громадянського шлюбу, якщо хоча б одна особа визнана недієздатною. Досліджуючи можливості реалізації права на сім'ю для осіб 5 та 6 підкатегорії, ми говоримо лише про фактичне сумісне проживання осіб за погодженням опікунів (піклувальників) таких осіб.

З боку опікунів (піклувальників), які здійснюють нагляд за цими особами, передбачається обов'язкова згода на фактичне сумісне проживання недієздатних (обмежено дієздатних) осіб. При цьому опікуни (піклувальники) максимально доступно мають роз'яснити своїм підопічним їх права, можливість та умови створити стосунки з відповідною особою. Фактично, це один із варіантів запровадження системи «підтриманого прийняття рішення», яке є способом реалізації своїх прав особами з обмеженими можливостями [5, с. 52-59].

Говорячи про репродуктивну функцію, існує досить значна вірогідність того, що особа не усвідомлює своєї батьківської ролі та неспроможна належним чином доглядати та виховувати своїх дітей,

зважаючи на особливості фізичного та/або психо-інтелектуального стану такої особи. В такому випадку виникають сумніви щодо можливості реалізації особою недієздатною або обмежено дієздатною прав, зазначених у ст. 23 Конвенції ООН про права інвалідів у повному обсязі.

Ймовірно, твердження є дискусійним, але батьківство та материнство, передбачене ст. 23 Конвенції, ставить під сумнів можливість та доцільність реалізації у повному обсязі п. «с», де йдеться про заходи забезпечення державами збереження фертильності для осіб з обмеженими можливостями підкатегорії 5 та 6, враховуючи і дітей, нарівні з іншими особами.

Дія ч. 2 ст. 49 Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» щодо проведення стерилізації недієздатної особи [6] є доцільною для реалізації особами з обмеженими можливостями свого права та сім'ю у розумінні фактичного сумісного проживання двох недієздатних (обмежено дієздатних) осіб.

Таким чином, ми вважаємо, що положення ст. 23 Конвенції ООН про права інвалідів стосовно осіб з обмеженою дієздатністю та психо-інтелектуальними вадами, віднесеними нами до 5 та 6 підкатегорії, можуть бути реалізовані лише у частині права на сім'ю та фактичні сімейні відносини. Право на фертильність, народження дітей для осіб зазначеної категорії має бути обмеженим, якщо опікун (піклувальник) умисно не заперечує проти цього з тих чи інших особистих причин. Положення ст. 49 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», яка передбачає можливість стерилізації (за показаннями) даної категорії осіб, дає змогу недієздатним особам перебувати у фактичних сімейних відносинах, проживати зі своєю родиною. Це не суперечить положенням законодавства України, однак обґрунтовано обмежує деякі права, визначені у ст. 23 Конвенції ООН про права інвалідів, а саме п. с ч. 1 щодо вживання всебічних заходів зі збереження фертильності саме для осіб з психо-інтелектуальними вадами, які мають обмежену дієздатність.

Список використаних джерел:

1. Конвенция о правах инвалидов. Принята резолюцией 61/106 Генеральной Ассамблеи ООН от 13 декабря 2006 года.
2. Николаенко Н.А. Особенности конституционно-правового статуса ребенка с ограниченными возможностями в Украине / Н.А. Николаенко // *Legea si Viata*. – 2015. - № 11/3. – С. 82-86.
3. Сімейний кодекс України : закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
4. Цивільний кодекс України : закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Ніколаєнко Н.О. Система «підтриманого прийняття рішення» як запорука дотримання конституційних прав і свобод осіб з обмеженими

можливостями / Н.О. Ніколаєнко // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 4. – С. 52-59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/4_2015/13.pdf

6. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/page2>

ДОТРИМАННЯ ДЕРЖАВАМИ ПРИНЦИПУ НЕЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ АБО ПОГРОЗОЮ СИЛИ – ЗАПОРУКА ГАРАНТУВАННЯ ПІДТРИМАННЯ МИРУ, БЕЗПЕКИ І СПРАВЕДЛИВОСТІ

Філянiна Людмила Анатолiївна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорiї та iсторiї держави i права
Днiпропетровського державного
унiверситету внутрiшнiх справ
e-mail: filynina@yandex.ua

Ключові слова: імперативна норма; основні принципи міжнародного права; Статут ООН; гуманітарна агресія.

Сучасне співробітництво держав неможливе без застосування основних принципів міжнародного права. Все частіше міжнародне співтовариство звертає увагу на необхідність дотримання основоположних норм міжнародного права, що були прийняті державами на засіданні Генеральної Асамблеї ООН і зафіксовані у міжнародно-правових актах. Основні принципи будучі імперативною нормою покликані врегульовувати питання взаємовідносин держав у всіх сферах діяльності, особливо, щодо підтримання міжнародного миру та безпеки. Головним завданням міжнародного співтовариства держав є мирне співіснування шляхом дотримання загальноприйнятих норм міжнародного права. Невиконання (порушення) існуючих правил міжнародного співіснування веде до появи конфліктів міжнародного характеру.

Міжнародне співробітництво держав базується на системі критеріїв та стандартів які напрацьовані міжнародним співтовариством, насамперед на базі основних принципів міжнародного права. Дані принципи є основоположними загальнообов'язковими правилами поведінки для всіх суб'єктів міжнародного права тобто містять зобов'язання *erga omnes*. Вони об'єднують в собі норми міжнародного права різних рівнів, що розповсюджують свою дію на будь-яких учасників міжнародних відносин, в єдину правову систему. Принципи обов'язкові для виконання всіма суб'єктами. Вони наділені вищою імперативною силою у міждержавних